BIBLIOTECA MARCEL·LÍ DOMINGO
Recull de premsa local i comarcal

Topònim d'actualitat

JOSEP GIRONÈS
Escriptor

Darrerament s'ha intensificat el debat sobre si el topònim relatiu a un dels més formosos municipis de la Terra Alta cal escriure'l *Horta* o *Orta*. El cert és que actualment el nom oficial és Horta de Sant Joan, per bé que en diverses fases de la història ha estat Orta.

Per tal d'aportar una mica de llum al tema, per començar s'hauria de buscar el significat d'ambdues paraules i els seus referents. Del nom *horta* ja se'n coneix el significat i s'hauria de referir a una horta d'una certa magnitud, cosa que no trobem a la zona. Altrament, el significat de la paraula *orta* podria remuntar-se al temps dels ibers i fer referència a un jardí o al punt astronòmic que marca el sol quan s'enlaira per l'horitzó. Com es pot copsar, les dues definicions tenen les seves virtuts i defectes, cosa que ens obliga a cercar referents històrics.

Autors com Josep Moran i Joan Anton Rabella defensen que «En el cas d'Horta de Sant Joan i pel que fa a l'element principal *Horta*, el tenim ben documentat l'any 1165 a la carta de població atorgada pel rei Alfons I, on figura cinc vegades en la forma *Horta* i quatre sense la *h* inicial». Alhora, els mateixos autors defensen que el topònim està relacionat amb les hortes existents a la zona.

Entre la documentació que disposo, en mapes dels segle XVI, apareix *Orta*, cosa que em fa suposar que la seva transformació en *Horta* es degué a la homogenització idiomàtica practicada pels funcionaris castellans establerts a la zona.

El gran filòleg Joan Corominines esmenta el mot *hortum* com a neutre del llatí, per bé que afirma que: «*Horta* ha de venir del llatí vulgar, i fou també mossàrab: *Orta*».

Per la seva part, Salvador Tarragó i Trinitari Fornós assenyalen diverses hipòtesis sobre l'etimologia d'Orta, que podria significar turó, cim, punt enlairat d'origen iber on hi havia els poblats, emprats en altres punts de la comarca.

Trobarem un Orta San Giulio a Itàlia, un altre Orta a Turquia. I encara un altre més a Còrsega

Fins a la meitat segle del XIX, en tots els documents, eines de mesura i façanes, hi trobem escrit *Orta*, per bé que als inicis del segle XX el topònim *Horta de Sant Juan* va ser decidit per l'Ajuntament, sense que ara per ara puguem saber si el complement de *Sant Joan* s'hi afegí per la vinculació passada amb l'Ordre de Sant Joan de Jerusalem o per simples interessos religiosos.

El fet d'afegir el complement de *Sant Joan* fou motivat per diferenciar aquest poble de la Terra Alta del seu homònim de Barcelona, a partir de l'establiment del correu estatal. Més enllà d'aquest afegit, es va imposar el nom d'*Horta de Sant Joan*, malgrat que això no evità confusions, cosa que Pablo Picasso va corregir pel seu compte quan deia que residia a *Horta de Ebro*.

En la relació de municipis de Catalunya, elaborada per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans amb la col·laboració de la ponència de la Divisió Territorial a la Generalitat de Catalunya el 1933, s'apuntà el nom d'*Horta*, de la mateixa forma que es va crear la denominació *Terra Alta*.

Si amplien una mica els nostres horitzons, trobarem un Orta San Giulio a Itàlia, un altre Orta a Turquia. I encara un altre més a Còrsega, i fins i tot localitzarem diversos personatges que llueixen *Orta* en els seus llinatges.

Tal com es pot veure, el camí fàcil ens porta a acceptar la definició *Horta*, en tant que *Orta*, potser amb millors referents, costa més d'assumir. Amb tot, creiem que la base per determinar el topònim d'un poble ha de ser científica, però complementada amb el reflex de la voluntat dels pobladors del municipi.

Font: biblioteca.tortosa.cat